A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (első tanács)

2006. október 26.*

A C-168/05. sz. ügyben,

az EK 234. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet az Audiencia Provincial de Madrid (Spanyolország) a Bírósághoz 2005. április 14-én érkezett, 2005. február 15-i határozatával terjesztett elő az előtte

Elisa María Mostaza Claro

és

a **Centro Móvil Milenium SL**

között folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (első tanács),

tagjai: P. Jann tanácselnök, K. Lenaerts, J. N. Cunha Rodrigues (előadó), Juhász E. és M. Ilešič bírák,

* Az eljárás nyelve: spanyol.

főtanácsnok: A. Tizzano,
hivatalvezető: R. Grass,

tekintettel az írásbeli szakaszra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

– Centro Móvil Milenium SL képviseletében H. García Pi abogado,

– a spanyol kormány képviseletében E. Braquehais Conesa, meghatalmazotti minőségben,

– a német kormány képviseletében C. Schulze-Bahr, meghatalmazotti minőségben,

– a magyar kormány képviseletében Gottfried P., meghatalmazotti minőségben,

– a finn kormány képviseletében T. Pynnä, meghatalmazotti minőségben,

– az Európai Közösségek Bizottsága képviseletében A. Aresu és L. Escobar Guerrero, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2006. április 27-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv (HL L 95., 29. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 2. kötet, 288. o.; a továbbiakban: irányelv) értelmezésére vonatkozik.

2 E kérelmet Elisa María Mostaza Claro és a Centro Móvil Milenium SL (a továbbiakban: a Móvil) között – az előbbi által e társasággal kötött szerződésben szereplő választottbírósági kikötés érvényességének tárgyában – folyamatban lévő eljárásban nyújtották be.

Jogi háttér

A közösségi szabályozás

3 Az irányelv 3. cikkének (1) bekezdése előírja:

„Egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel abban az esetben tekintendő tisztességtelen feltételnek, ha a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára."

4 Az irányelv 6. cikkének (1) bekezdése értelmében:

„A tagállamok előírják, hogy fogyasztókkal kötött szerződésekben az eladó vagy szolgáltató által alkalmazott tisztességtelen feltételek a saját nemzeti jogszabályok rendelkezései szerint nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve, és ha a szerződés a tisztességtelen feltételek kihagyásával is teljesíthető, a szerződés változatlan feltételekkel továbbra is köti a feleket."

5 Az irányelv 7. cikkének (1) bekezdése értelmében:

„A tagállamok a fogyasztók és a szakmai versenytársak érdekében gondoskodnak arról, hogy megfelelő és hatékony eszközök álljanak rendelkezésre ahhoz, hogy megszüntessék az eladók vagy szolgáltatók fogyasztókkal kötött szerződéseiben a tisztességtelen feltételek alkalmazását."

6 Az irányelv melléklete tartalmazza azoknak a feltételeknek a jelzésszerű felsorolását, amelyek tisztességtelennek tekinthetők. Ezek között a melléklet 1. pontjának q) alpontja azokra a feltételekre vonatkozik, amelyek tárgya vagy hatása az, hogy „kizárják vagy gátolják a fogyasztó jogainak érvényesítését peres eljárás kezdeményezése vonatkozásában, vagy más jogorvoslati lehetőség igénybevételében, különösen arra kötelezve a fogyasztót, hogy csak jogszabályi rendelkezések által nem kötött döntőbírósághoz fordulhat, jogtalanul korlátozva a rendelkezésére álló bizonyítékokat, vagy olyan bizonyítási terhet róva a fogyasztóra, amelyet az alkalmazandó jog értelmében rendesen a másik szerződő félnek kellene viselnie."

A nemzeti szabályozás

7 A spanyol jogban a fogyasztók tisztességtelen feltételekkel szembeni védelmét a fogyasztók és felhasználók védelméről szóló, 1984. július 19-i 26/1984. sz. általános törvény (Ley General 26/1984 para la Defensa de los Consumidores y Usuarios, BOE 176. sz., 1984. július 24., a továbbiakban: 26/1984 törvény) biztosítja.

8 A 26/1984 törvényt az általános szerződési feltételekről szóló, 1998. április 13-i 7/1998. sz. törvény (Ley 7/1998 sobre Condiciones Generales de la Contratación, BOE 89. sz., 1998. április 14., a továbbiakban: 7/1998 törvény) módosította, amely az irányelvet átültette a nemzeti jogba.

9 A 7/1998 törvény a 26/1984 törvénybe a 10a. §-t és egy első kiegészítő rendelkezést iktatott.

10 A 26/1984 törvény 10a. §-ának (1) bekezdése értemében „minden olyan egyedileg meg nem tárgyalt rendelkezés tisztességtelen feltételnek tekintendő, amely a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára. A jelen törvény első kiegészítő rendelkezésében felsorolt valamennyi rendelkezés tisztességtelen feltételnek tekintendő. [...]"

11 A 26/1984 törvény első kiegészítő rendelkezése lényegében az irányelvhez csatolt mellékletben szereplő, tisztességtelennek minősíthető feltételeket sorolja fel, példálózó jelleggel. E kiegészítő rendelkezés 26. pontja értelmében tisztességtelennek

tekintendő „a fogyasztási ügyekkel foglalkozó választottbíróságtól eltérő választottbírósághoz fordulásra való kötelezés, kivéve a valamely sajátos ágazatban vagy egyedi esetben jogszabályi rendelkezések által létrehozott választottbíróságokat."

12 A 7/1998 törvény 8. §-a előírja, hogy:

„1. Semmisek azok az általános feltételek, amelyek a szerződő fél sérelmére ellentmondanak a törvény vagy egyéb kötelező erejű vagy tiltó jogszabálynak, feltéve ha ezek megsértésük tekintetében nem írnak elő egyéb szankciókat.

2. Semmisek különösen a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott olyan tisztességtelen általános feltételek, amelyeket a 26/1984 általános törvény 10a. §-a és első kiegészítő rendelkezése határoz meg [...]."

13 Az alapügy tényállásának keletkezése idején a választottbírósági eljárást a választottbíráskodásról szóló, 1988. december 5-i 36/1988. sz. törvény (Ley 36/1988 de Arbitraje, BOE 293. sz., 1988. december 7., a továbbiakban: 36/1988 törvény) szabályozta.

14 A 36/1988 törvény 23. §-ának (1) bekezdése előírta:

„A választottbírósági döntéssel szemben a választott bírák objektív hatáskörének hiánya, választottbírósági kikötés hiánya, semmissége vagy érvénytelensége okán emelt kifogást a felek kérelmeinek beterjesztésével egy időben kell előterjeszteni."

15 A 36/1988 törvény 45. §-a szerint:

„A választottbírósági ítéletet csak az alábbi esetekben lehet hatályon kívül helyezni:

1. Amennyiben a választottbírósági kikötés semmis.

[...]

5. Amennyiben az ítélet a közrendbe ütközik."

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés

16 2002. május 2-án mobiltelefon-szolgáltatásról szóló szerződés jött létre a Móvil és Elisa María Mostaza Claro között. E szerződésben olyan választottbírósági kikötés szerepelt, amely minden, a szerződéssel kapcsolatos vitát az Asociación Europea de Arbitraje de Derecho y Equidad (Jogi és méltányossági választottbíróságok európai szövetsége, a továbbiakban: AEADE) elé utalt.

17 Mivel Elisa María Mostaza Claro nem tartotta be az előfizetés minimális időtartamát, a Móvil választottbírósági eljárást indított az AEADE-nál. 2003. július 25-i levelében az AEADE 10 napos határidőt szabott Elisa María Mostaza Claro

számára, hogy elutasítsa a választottbírósági eljárást, tájékoztatva, hogy elutasítás esetén nyitva áll számára a rendes bírósági út. Elisa María Mostaza Claro előadta az ügy érdemével kapcsolatos érvelését, de nem utasította el a választottbírósági eljárást, és a választottbírósági kikötés semmisségére sem hivatkozott. A jogvitában ezután rá nézve hátrányos döntés született.

18 Elisa María Mostaza Claro a kérdést előterjesztő bírság előtt megtámadta az AEADE által hozott választottbírósági ítéletet, és azt állította, hogy a választottbírósági kikötés tisztességtelen jellege miatt a választottbírósági kikötés semmis.

19 Előzetes döntéshozatalra utaló határozatában az Audiencia Provincial de Madrid megállapította, hogy nem kétséges, hogy a hivatkozott választottbírósági kikötés tisztességtelen szerződéses feltételt tartalmaz, tehát semmis.

20 Tekintve azonban, hogy Elisa María Mostaza Claro a választottbírósági eljárás keretében nem hivatkozott e semmisségre, és a nemzeti jognak az irányelvvel összeegyeztethető értelmezése céljából az Audiencia Provincial de Madrid felfüggesztette eljárását, és előzetes döntéshozatal céljából az alábbi kérdést terjesztette a Bíróság elé:

„A [...] 93/13/EGK tanácsi irányelv szerinti fogyasztóvédelem értelmezhető-e akképpen, hogy valamely választottbírósági ítélet hatályon kívül helyezése iránti keresetet elbíráló bíróság köteles vizsgálni a választottbírósági kikötés semmisségét és hatályon kívül helyezni a választottbírósági ítéletet, amennyiben megállapítja, hogy a fenti szerződés a fogyasztóra nézve hátrányos tisztességtelen feltételt tartalmazott, ha a fogyasztó az említett semmisségre a hatályon kívül helyezés iránti keresetben, és nem a választottbírósági eljárás során hivatkozott?"

Előzetes észrevételek

21 A kérdést előterjesztő bíróság által a Bíróságnak megküldött iratokból kiderül, hogy az előbbi megállapította a Móvil és Elisa María Mostaza Claro között létrejött szerződésben szereplő választottbírósági kikötés tisztességtelen jellegét.

22 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság nem dönthet a közösségi jogalkotó által a célból használt általános kritériumok alkalmazása tekintetében, hogy egy, az adott tényállás körülményei függvényében vizsgálandó, egyedi feltétel vonatkozásában meg lehessen határozni a tisztességtelen feltétel fogalmát (a C-237/02. sz. Freiburger Kommunalbauten ügyben 2004. április 1-jén hozott ítélet [EBHT 2004., I-3403. o.] 22. pontja).

23 A nemzeti bíróság feladata tehát annak megállapítása, hogy az olyan szerződési feltétel, mint az alapügyben szereplő, megfelel-e mindazon kritériumoknak, amelyek szerint valamely feltételt tisztességtelennek lehet minősíteni az irányelv 3. cikkének (1) bekezdése értelmében (a fent hivatkozott Freiburger Kommunalbauten ügyben hozott ítélet 25. pontja).

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésről

24 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a közösségi szabályozás hiányában a jogalanyok közösségi jogból származó jogainak a védelmét biztosító eljárási szabályok a tagállamok eljárási autonómiájának elve alapján minden egyes tagállam belső jogrendjébe tartoznak, azzal a feltétellel azonban, hogy azok nem lehetnek kedvezőtlenebbek a hasonló jellegű belső esetekre vonatkozókhoz képest (az egyenértékűség elve), és nem tehetik gyakorlatilag lehetetlenné vagy rendkívül nehézzé a közösségi jogrend által biztosított jogok gyakorlását (a tényleges érvényesülés elve) (lásd különösen a C-78/98. sz. Preston és társai ügyben 2000. május 16-án hozott ítélet [EBHT 2000., I-3201. o.] 31. pontját és a C-392/04. sz. és

C-422/04. sz., i-21 Germany és Arcor-ügyben 2006. szeptember 19-én hozott ítélet [EBHT 2006., I-8559. o.] 57. pontját).

25 Az irányelv által létrehozott védelmi rendszer azon az elven alapszik, hogy a fogyasztó az eladóhoz vagy szolgáltatóhoz képest hátrányos helyzetben van, mind tárgyalási lehetőségei, mind pedig információs szintje tekintetében, amely helyzet az eladó vagy szolgáltató által előzetesen meghatározott feltételek elfogadásához vezet, anélkül hogy a fogyasztó befolyásolni tudná ezek tartalmát (a C-240/98–C-244/98. sz., Océano Grupo Editorial és Salvat Editores egyesített ügyekben 2000. június 27-én hozott ítélet [EBHT 2000., I-4941. o.] 25. pontja).

26 A fogyasztó és az eladó vagy szolgáltató közötti egyenlőtlen helyzetet csak a szerződő feleken kívüli, pozitív beavatkozás egyenlítheti ki (a fent hivatkozott Océano Grupo Editorial és Salvat Editores ügyekben hozott ítélet 27. pontja).

27 A Bíróság ezen elvek fényében állapította meg, hogy a bíróság azon lehetősége, hogy hivatalból vizsgálja a feltételek tisztességtelen voltát, éppúgy megfelelő eszköz az irányelv 6. cikkében foglalt eredmény elérésére, vagyis annak megakadályozására, hogy az egyéni fogyasztót a tisztességtelen feltételek kössék, mint annak elősegítésére, hogy az irányelv 7. cikkében szereplő cél elérhetővé váljon, mivel az említett vizsgálat esetleges visszatartó erejének köszönhetően megszűnhet a tisztességtelen feltételek alkalmazása a fogyasztók és az eladók vagy szolgáltatók között létrejött szerződésekben (a fent hivatkozott Océano Grupo Editorial és Salvat Editores ügyekben hozott ítélet 28. pontja, valamint a C-473/00. sz. Cofidis-ügyben 2002. november 21-én hozott ítélet [EBHT 2002., I-10875. o.] 32. pontja).

28 Ezen, a bíróság számára elismert lehetőség szükségesnek minősült a fogyasztó hatékony védelmének biztosításához, különös tekintettel azon nem elhanyagolható kockázatra, amely abból ered, hogy nem ismeri jogait, vagy nehézségekkel találja magát szemben ezek érvényesítése során (a fent hivatkozott Océano Grupo Editorial és Salvat Editores ügyekben hozott ítélet 26. pontja, valamint a Cofidis-ügyben hozott ítélet 33. pontja).

29 Az irányelv által a fogyasztóknak nyújtott védelem így kiterjed azokra az esetekre is, amikor az eladóval vagy szolgáltatóval tisztességtelen feltételeket tartalmazó szerződést kötött fogyasztó tartózkodik attól, hogy e feltétel tisztességtelen jellegére hivatkozzon, vagy azért, mert nem ismeri jogait, vagy azért, mert e hivatkozástól visszatartják őt egy esetleges bírósági eljárás költségei (a fent hivatkozott Cofidis-ügyben hozott ítélet 34. pontja).

30 E körülményekre tekintettel az irányelv 6. cikke által követett célkitűzés, amely – amint arra a jelen ítélet 27. pontjában is hivatkozás történt – annak előírására kötelezi a tagállamokat, hogy a tisztességtelen feltételek ne jelentsenek kötelezettséget a fogyasztókra nézve, nem érhető el, ha egy választottbírósági ítélet hatályon kívül helyezése iránti keresetet elbíráló bíróság csak azért nem vizsgálhatta ezen ítélet semmisségét, mert a fogyasztó a választottbírósági eljárás keretében nem hivatkozott a választottbírósági kikötés semmisségére.

31 A fogyasztó e mulasztását tehát semmiképpen nem tehetné jóvá a szerződéshez viszonyított harmadik személyek cselekvése. Az irányelv által létrehozott sajátos védelmi rendszer tehát végső soron sérülne.

32 A spanyol szabályozás éppen ebbe az irányba fejlődött. Ugyanis bár az alapügyben nem alkalmazható, nem érdektelen megjegyezni, hogy a választottbíráskodásról szóló, 2003. december 23-i 60/2003. sz. törvény (Ley 60/2003 de Arbitraje, BOE 309. sz., 2003. december 26.) már nem írja elő, hogy a választottbíráskodás elleni kifogást, különösen a választottbírósági kikötés semmisége okán, a felek kérelmeinek beterjesztésével egy időben kell előterjeszteni.

33 A Móvil és a német kormány arra hivatkozik, hogy ha a bíróság egy választottbírósági kikötés semmisségét abban az esetben is mérlegelheti, ha a kifogást nem a választottbírósági eljárás keretében terjesztették elő, ez súlyosan veszélyeztetheti a választottbírósági ítéletek hatékony érvényesülését.

34 Ez az érvelés újból azt állapítja meg, hogy a választottbírósági eljárás hatékonyságát biztosítani kívánó követelmények igazolják azt, hogy a választottbírósági határozatok felülvizsgálata korlátozott jellegű, és hogy egy határozat hatályon kívül helyezése csak kivételes esetben érhető el (a C-126/97. sz. Eco Swiss ügyben 1999. június 1-jén hozott ítélet [EBHT 1997., I-3055. o.] 35. pontja).

35 Mindenesetre a Bíróság már megállapította, hogy amennyiben valamely nemzeti bíróságnak a belső eljárási szabályai szerint helyt kell adnia valamely választottbírósági ítélet hatályon kívül helyezése iránti, a közrendre vonatkozó nemzeti szabályok megszegésére alapított kérelemnek, akkor a nemzeti bíróságnak az ilyen jellegű közösségi jogszabályok megszegésén alapuló kérelemnek is helyt kell adnia (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Eco Swiss ügyben hozott ítélet 37. pontját).

36 A fogyasztók védelmének jelentősége az irányelv 6. cikkének (1) bekezdésében annak előírására késztette a közösségi jogalkotót, hogy a valamely fogyasztó által eladóval vagy szolgáltatóval kötött szerződésben szereplő tisztességtelen feltételek „nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve". Egy olyan kötelező erejű rendelkezésről van szó, amely az egyik szerződő fél hátrányosabb helyzetére tekintettel arra irányul, hogy a szerződő felek jogai és kötelezettségei tekintetében általa megállapított formális egyensúlyt a szerződő felek egyenlőségét helyreállító, valódi egyensúllyal helyettesítse.

37 Az irányelv egyébként a fogyasztó védelmének megerősítésére irányulva az EK 3. cikk (1) bekezdése t) pontjának értelmében olyan intézkedésnek minősül, amely elengedhetetlen a Közösségre bízott feladatok megvalósításához és különösen a Közösség egész területén az életszínvonal és életminőség javításának biztosításához (az EK 81. cikk vonatkozásában lásd analógia útján a fent hivatkozott Eco Swiss ügyben hozott ítélet 36. pontját).

38 Azon közérdek jellege és jelentősége, amelyen az irányelv által a fogyasztóknak biztosított védelem alapul, indokolja továbbá, hogy a nemzeti bíróság hivatalból legyen köteles vizsgálni valamely szerződéses feltétel tisztességtelen jellegét, ezzel ellensúlyozván a fogyasztó és az eladó vagy szolgáltató közötti egyenlőtlen helyzetet.

39 A fentieket figyelembe véve az előterjesztett kérdésre azt a választ kell adni, hogy az irányelvet akként kell értelmezni, hogy valamely választottbírósági ítélet hatályon kívül helyezése iránti keresetet elbíráló nemzeti bíróság akkor is köteles vizsgálni a választottbírósági kikötés semmisségét és megsemmisíteni ezt a választottbírósági ítéletet, amennyiben megállapítja, hogy a fenti szerződés a fogyasztóra nézve hátrányos tisztességtelen feltételt tartalmazott, ha a fogyasztó erre a semmisségre nem a választottbírósági eljárás során, hanem csak a hatályon kívül helyezés iránti keresetben hivatkozott.

A költségekről

40 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (első tanács) a következőképpen határozott:

A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelvet akként kell értelmezni, hogy valamely választottbírósági ítélet hatályon kívül helyezése iránti keresetet elbíráló nemzeti bíróság akkor is köteles vizsgálni a választottbírósági kikötés semmisségét és hatályon kívül helyezni ezt a választottbírósági ítéletet, amennyiben megállapítja, hogy a fenti szerződés a fogyasztóra nézve hátrányos tisztességtelen feltételt tartalmazott, ha a fogyasztó erre a semmisségre nem a választottbírósági eljárás során, hanem csak a hatályon kívül helyezés iránti keresetben hivatkozott.

Aláírások